

Balio Sruogos laiškas Juozapai Sruogai, 1936-06-12, iš Kauno - į Tilžę

Mielas Juozapai, / Aniolo padėtis gal ir nėra tokia bloga, kaip pradžioj atrodė.

Kaunas, 1936-VI-12

Mielas Juozapai,

Aniolo [1] padėtis gal ir nėra tokia bloga, kaip pradžioj atrodė.

Tiesa, tą dieną, kai atvažiovo, aš jo nemačiau, - atvažiovo stačiai pas Kazimierą [2], ir tučtuojau nuvežė į sanatoriją - tai buvo jau vėlus vakaras. Pagal Kazim. pasakojimą, padėtis atrodė labai liūdna. Trečiadienį (birž. 10) kalbėjau su gyd. Vyšniausku [3], Aniolo prižiūriniu. Jis sakė: padėtis esanti sunki, bet galutinai jie dar neištyrę. Paskui rentgeno nuotrauką darė, - bet [ir] ji dar negatava. Vakar (bir. 11 d.) su Kazimieru buvom nuvažiavę pas jį. Atrodo kiek geriau (ir Kazim. pastebėjo), veidas - visai neblogas, nors šiaip - kiek sumenkėjęs. Temperatūra - šokinėja, 37 iki 39. Nuotaika, žinoma, bloga, bet mums pasėdėjus pas jį - pralinksėjo, ėmė net anekdotus pasakoti. Ligonis, žinoma, sunkus. Bet anais metais, kai važiovo į Alytų, gal dar blogiau atrodė [4]. Sanatorijoj turi atskirą kambariuką, - pradžioje gulėjo dviesu, o dabar - vienas palikęs, - vienam geriau patinka. Visą laiką guli, nevaikšto. Bėda, kad jokio užsiėmimo neturi, - net skustuvo ir laikrodžio nepasiėmė. Susirūpino jisai, kad daktaras pasakęs: po kiek laiko galėsi važiuoti namo baigt gydytis. Aniolas interpretuoja: esą, nenorį, kad sanatorijoj mirtų. Bet išsiaiškinom: Alytų taip pat jam sakė: namie baigsi gydytis, o iš Alytaus grįžo tuomet visiškai silpnas. Tai nuraminome. Sanatorijos padėtim ir priežiūra patenkintas, - maistu nesiskundžia. Nuvežėm kiek vaisių - džiaugėsi. Vaisių teks daugiau parūpinti. Rūpinasi, kaip apsimokėsias už sanatoriją. Mes su Kazim. tariamės, [1r] // kaip nors susidėję finansuoti, - nelaimėj reikia gelbėti. Aniolas, matyti, pinigų neturi, bet apie tai su juo ir kalbėti per anksti: kai tokia temperatūra ir negali vaikščioti - ką čia kalbėsi apie ką kitą!

Porą kartų buvau pas Adolpą [5], nunešiau knygų, - jaučias neblogai, interesuojas politikos reikalais, ūpas kaip visuomet - geras.

Dėl tavo vasaravimo Lietuvoj - galbūt galima rasti ir geriau, negu Alytus. Pavyzdžiui, Anykščiai (ten ir Aniolas buvo pernai) - aukštesnė vieta, smėlynai, miškai. Svarbiausia: kurortinis gyvenimas čia yra šiek tiek organizuotas (aš buvau šiemet ten nuvažiavęs), - yra vasarnamiai, valgyklos. Tai sausa ir aukšta vieta. Tik čia nėra tokios gydytojo priežiūros, kaip pas Petrovą [6] Alytų. Vakar pats Petrovas 1 mėnesiui išvažiovo į Rusiją, - tai jo sanatorijoj gyvenimas dabar apmiręs. Po mėnesio - grįš. Alytų ir šiaip kambarių galima gaut (sakysim, pas dr. Janavičių [7] - labai simpatiška ir išmintinga ponija Janavičienė [8] - ten ir pensionas būtų). Savo vasaravimo laiką aš manau dar kitaip spręst. Noriu važiuot į Zarasų kraštą, - ten pas ūkininkus kur prie Sartų ežero apsigyvent. Ten ūkininkai priimą vasarotojus, - ten ir aukštos vietos, ir ežerai, ir miškai [9]. Važiuosiu vienas (Vanda [10] liks Kaune - istorijos mokytojų kursai - bus jiems ekskursijos, 10 dienų gyvens Palangoj, - o Dalė [11] Būgiuose).

Prie Sartų ežero - nesu buvęs, tik žinau, kad ten gražu. Noriu taip apsigyvent, kad galėčiau dirbti - turėsiu darbo. Gal ten rasiu, kas ir tau galėtų tikti. Tavo reikalavimam atitiktų ir Saldutiškis (buvau) - graži aukšta vieta, pušynas - smiltynai, yra vasarnamių, - gražiau, negu Anykščiai. Porai dienų važiuoju į Žemaitiją (grįšiu sekmadienį) - vežu Dalią.

Dėl sklypo - sunku laiškais kas pasakyti, - reikėtų vietoj apžiūrėti ir pasitarti, kas reikėtų ir galima būtų padaryti, - reikėtų nužiūrėti vietą būsimam namui, - 'o kitose vietose - mažų mažiausia bent reikėtų ruošti žemė būsimam daržui ir sodui, - žemės ruošimas užima bent porą ar 3 metus, rudenį gal būtų galima pradėti ir sodą planuoti. Bet apie tai vietoj reikėtų pasitarti. Labų dienų nuo mūsų visų [12].

KOMENTARAI

- [1] Aniolas Sruoga (1890–1936) – vyresnysis Balio Sruogos brolis, ūkininkas Baibokuose, po tėvo Pranciškaus Sruogos mirties 1931 m. Baibokų ūkio paveldėtojas, tvarkytojas. Jis sirgo paskutinės stadijos džiova, todėl, sveikatai pablogėjus, gydėsi Anykščių, Aukštosios Panemunės sanatorijose, paskui Alytuje, kur 1936 m. gegužės 31 d. atidaryta nauja tuberkuliozės gydykla: „Brolių pastangomis buvo gydomas Kaune, Alytuje, tik per vėlai susigriebta“ (Vanda Sruogienė, „Po velėna pumpurėlis“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 36). „Aniolas mirė 1936 metų liepą džiova, palaidotas kartu su tėvais“ (Salomėja Balčiūnaitė-Sruogienė-Kaziliūnienė, „Balio Sruogos gimtinė Baibokuose“, in: *Balys Didysis*, sudarė ir redagavo Reda Pabarčienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997, p. 16).
- [2] Kazimieras Sruoga (1899–1974) – jauniausias Balio Sruogos brolis. Ekonomistas, spaudos darbuotojas. 1936–1940 m. akcinės bendrovės „Maistas“ direktoriaus pavaduotojas.
- [3] Konstantinas Vyšniauskas (1908–1975) – gydytojas, vidaus ir plaučių ligų specialistas, tobulinęs Prancūzijoje ir Šveicarijoje. 1934–1944 m. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Tuberkuliozės sanatorijos Aukštojoje Panemunėje ir Romainių sanatorijos direktorius. Vertėsi ir privačia gydytojo praktika.
- [4] 1935 m. Aniolas gydėsi ir Aukštosios Panemunės džiovininkų sanatorijoje, jau tada situacija buvo prasta: anot Balio Sruogos, „labai blogi reikalai“ (Pulgis Andrieušis, „Šis tas apie milžiną. Važiuojam aplankyti Aniolo“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 265):

„Nuvažiavę į ligoninę pušyne, radom Aniolą vieną palatoj, vyrą idubusiais veidais, be vilties pagyti. Supažindintas su šiuo žmogaus šešėliu, ėmiau jam pasakoti Kauno aktualijas, besistengdamas prajuokinti, bet jisai greit nutraukė mane ir, kaip kiekvienas mirti pasmerkta ligonis, pradėjo skųstis broliui, kartoti, ką sakė gydytojas, gailestingoji sesuo, kokius vaistus duoda ir t. t. Mano pakartotines pastangas jį pralinksminėti vargšas džiovininkas tuoj užgniauždavo naujais skundais ir gedulingais pranašavimais. Kėdėje visiškai susmukęs sėdėjo Sruoga, nerasdamas jokio paguodos žodžio, tylėjo be žado neišvengiamos tragedijos akivaizdoj. Nutilau ir aš, matydamas, kaip ne vietoj bet koks humoras, kada aplinkui sukaliuojasi giltinė su dalgiu. Be to, man ir pačiam užsisiklėdė visi juoko gamybos latakai, stebint dviejų brolių kančią“ (Idem, in: *Ibid.*, 265–266).

- [5] Adolfas Sruoga (1887–1941) – vyresnysis Balio Sruogos brolis. Nuo 1927-10-18 iki 1933-11-14 Pašto valdybos direktorius. Nuo 1933-10-14 izoliuotas Kauno sunkiųjų darbų kalėjime. 1935-02-18–26 Kauno apygardos teismo pripažintas kaltu ir nuteistas 15 metų kalėti Kauno sunkiųjų darbų kalėjime dėl pašto ženklų padirbinėjimo, nelegalaus jų platinimo, už juos gautų pinigų pasisavinimo, naudojantis tarnybine padėtimi.

Balys Sruoga lankė nuteistą po ką tik Kauno apygardos teismo Apeliaciniuose rūmuose įvykusio Teismo posėdžio, kuriame 1936-05-27 nagrinėta Pašto ženklų byla. Teisme pripažinta Adolfo Sruogos kaltė, baudmė, konfiskuojant visą jo turtą. Nuteistasis nesutiko su tokiu sprendimu, nes išvelgė procedūrinių pažeidimų. Todėl Apeliaciniams rūmams skirtame pareiškime teigė:

„Vyriausiasis Tribunolas, nors dėl grynai formalinių pagrindų nekasavo Apeliacinių rūmų sprendimą daly dėl neprijungimo Vokietijos teismo organų mano byloj atsiųstos naujos tardymo medžiagos, tačiau vis dėlto pripažino, kad „jei tai buvo šios bylos papildomoji medžiaga, tai jina priklausė šiai bylai (pav., jei tai buvo nors iš dalies Vokietijos organų pavėluotai išpildytas teismo tardytojo atskiras reikalavimas), jokio atskiros „prijungimo prie bylos“ jina nebuvo reikalinga ir turėjo pasilikti byloje ir būti prieinama, kaip ir visa kita bylos medžiaga, šalims ir teismui“; todėl atrodo, kad Prokuratūros reikalavimas grąžinti jai kalbamą medžiagą buvo visai nepagrįstas, ir Apeliaciniai rūmai, sykį gavę tą medžiagą į bylą ir laikydami ją „papildomąja medžiaga“, neturėjo minėto Prokuratūros reikalavimo tenkinti. Šitoks netinkamas Apeliacinių rūmų pasielgimas gali sudaryti visai negeistiną ispūdį, lyg kažkokia, Sruogos apsigynimui naudinga medžiaga buvusi iš bylos pašalinta, ir jam tuo buvusi atimta galimybė pasiteisinti“.

Tuo tarpu kalbamoj tardymo medžiagoj, kur, kaip teko sužinoti, yra padaryta tariamų suklastotų ženklų ekspertizė, ir ta naujai padaryta ekspertizė visiškai prieštarauja Varno ekspertizei, ir todėl bylos aplinkybės, prijungus šią svarbią tardymo medžiagą, gali iš esmės pasikeisti ir bylos peržiūrėjimas atrodytų būtinu.

Todėl prašau Apeliacinių rūmų išreikalauti iš Prokuratūros kalbamą tardymo medžiagą ir bylą iš esmės peržiūrėti. Jei Apeliaciniai rūmai neras galimu šį mano prašymą patenkinti, prašau palikti galioj pirmą Apeliacinių rūmų sprendimą, jei šis neprieštarauja įstatymams, nes turto konfiskacija – man esant beturčiui – jokios reikšmės vis vien neturi.

Tuo atveju atsisakau nuo atvykimo Teisman sprendžiant mano bylą, ir prašau duoti parėdymą Kauno S. D. K. Administracijai manęs į Teismą nepristatinėti gegužės 27 dieną.

A. Sruoga

Kaunas, 1936 m. gegužės mėn. 24 d.“

(Adolfo Sruogos pareiškimas Kauno apygardos teismo Apeliaciniams rūmams, Kaunas, 1936-05-24, [pasirašytas mašinraštis], žr. *Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla*, in: LCVA, f. 478, ap. 4, b. 2853, l. 749r).

Vyriausiasis Tribunolas atmetė visų Pašto ženklų bylos kaltinamųjų pareiškimus, kasacijos skundus (Vyriausiasis Tribunolas, „Protokolas“, Kaunas, 1936-09-15, [rankraštis], žr. Idem, in: *Ibid.*, l. 818v).

Tik Mažojoje pašto ženklų byloje 1936-12-16 Apeliacinių rūmų posėdyje nutarta, kad Adolfas Sruoga nekaltas ir yra išteisintas.

- [6] Benjaminas Petrovas (1887–1945) – gydytojas, 1920–1934 m. Alytaus apskrities ligoninės Chirurgijos skyriaus vedėjas, pirmos privačios Alytaus ligoninės steigėjas.
- [7] Simas Janavičius (1890–1956) – gydytojas, mokytojas. Nuo 1936 iki 1940 m. liepos mėn. IV Seimo narys.

- [8] Vanda Janavičienė (1896–1968) – rašytoja, gydytojo Simo Janavičiaus žmona, vertėja Alytaus apskrities valdyboje.
- [9] Balys Sruoga į Zarasus išvažiavo liepos mėn. pradžioje. Rašytojo išpūdžius iš Zarasų, „gal gražiausioj vietoj gražiausi[o] miesteli[o]“, žr. Balio Sruogos laišką Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, apie 1936-07-02, iš Zarasų, per Obelius – į Kauną, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 518, l. 1r, dar žr. <https://www.sruoga.flf.vu.lt/laiskai/public/letter/649abb107d92d>.
- [10] Vanda Daugirdaitė-Sruogienė (1899–1997) – 1928–1939 m. Kauno III valstybinės gimnazijos istorijos mokytoja, nuo 1935 m. tos pačios gimnazijos inspektorė.
- [11] Dalia Sruogaitė (1925–2015) – Balio Sruogos dešimtmetė dukra, 1936 m. Kauno III valstybinės gimnazijos Pradžios mokyklą baigusi moksleivė. Rašytojas dukterį vežė vasaroti į Būgius, pas senelį, žmonos tėvą Kazimierą Daugirdą.
- [12] Linkėjimai siųsti Juozapui Sruogai (1886–1957), vyriausiajam Balio Sruogos broliui, 1934–1940 m. Lietuvos konsului Tilžėje, ir jo žmonai Bronislavai Sruogienei (1896–1950).
- [13] Balys Sruoga (1896–1947) – Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas; nuo 1932 m. – profesorius.
- [14] Laiško pirmojo lapo kairėje parašėte priedas Balio Sruogos ranka parkeriu (mėlynu rašalu): „o kitose vietose – mažų mažiausia bent reikėtų ruošti žemė būsimam daržui ir sodui, – žemės ruošimas užima bent porą ar 3 metus, rudenį gal būtų galima pradėti ir sodą planuoti. Bet apie tai vietoj reikėtų pasitarti. Labų dienų nuo mūsų visų. B. Balys“.